

UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN.

Het recht van staking.

VIII.

In de vorige artikelen zijn eerst voorgegeven de noemens van coöperatieve mannen in onzen kring, en voorts is de vraag besproken, of de staking te rijmen is met het geloof in Gods voorzienig heil.

Tegen de staking wordt nog een ander argument aangevoerd.

De vraag klinkt ook, of het moedwillig neerleggen van den arbeid in overeenstemming is met de gehoorzaamheid, die de arbeider den patroon verschuldigd is, en of dus het stakingsrecht niet in botsing komt met het sociaal gezag. Deze vraag brengt ons tot een zeer gewichtig onderwerp, en tot een kritiek punt, waarover vroeger in onze kringen gedacht is gestreden. Een twintigtal jaren geleden is n.l. een scherp debat gevoerd over deze vragen, is er in de verhouding van den vrijen arbeider tegenover den patroon binnen den kring van de arbeidersbetrekking nog van gezag en gehoorzaamheid sprake? Is die gehoorzaamheid met de persoonlijkheid van den arbeider te rijmen? Wordt zij geleerd in de Schrift, en eischt Gods Woord ook in de maatschappelijke verhoudingen onderwerping aan de door Hem gestelde macht?

Op die vragen is een tweevoudig antwoord gegeven.

Sommigen hebben dien plicht tot gehoorzaamheid in den zin van onderwerping aan het gezag ontkend. Die onderdanigheid, zoo beweren zij, strijdt met de vrijheid van den arbeider. Zij is niet in overeenstemming met het feit, dat hij volgens een contract werkt. Zijn arbeid is eenvoudig het nakomen van een vrijwillig aangevaarde verplichting. Hier van gehoorzaamheid te spreken zou zelfs afbreuk doen aan het gezagsbegrip, en de kracht van het evangelie ondermijnen. De patroon heeft de leiding, en de arbeider schikt zich daarin. Daar tegenover nu staat de meening van anderen, dat gehoorzaamheid en vrijheid geen strijdige begrippen zijn. Het Woord Gods, zoo zeggen ze, heeft deze gezagsfeer zelf in het leven geroepen, en de gehoorzaamheidsverhouding tusschen patroon en arbeider wordt geëischt door het welzijn van het sociale leven, en kan niet anders dan beiden ten goede komen. Ook hier is wel terleide van gezag sprake, en al komt de verbintenis tot stand door de wederzijdsche vrijwillige aanvaarding van het contract, binnen den kring van dat contract moet de patroon het zeggenschap hebben en is de arbeider tot vrijwillige gehoorzaamheid geroepen.

Deze strijd loopt dus over de Schrift.

Hij wordt gevoerd over die teksten, waarin de apostel Paulus spreekt over de verhouding van heeren en knechten. In Efeze 6:5 lezen we: gij dienstknechten, zijt gehoorzaam uw heeren naar het vleesch, met vrees en beven, in eenvoudigheid uws harten, gelijk als aan Christus. Evenzoo in Col. 3:22: gij dienstknechten, zijt in alles gehoorzaam uw heeren naar het vleesch, niet met oogendiensten als menschenbehag, maar met eenvoudigheid des harten, vreesende God. Aan Timotheus schrijft de apostel: de dienstknechten, zoo velen als er onder het juk zijn, zullen hun heeren al eer waardig achten, opdat de naam van God, en de leer niet gelasterd worde (1 Tim. 6:1). In Titus 2:9 heet het: vermaan de dienstknechten, dat zij hun eigen heeren onderdanig zijn, dat zij in alles welbehagelijk zijn, niet tegensprekende, en de apostel Petrus vermaant: gij huisknechten, zijt met alle vrees onderdanig den heeren, niet alleen den goeden en bescheidenen, maar ook den harden (1 Petr. 2:18).

Geldt deze vermaning ook voor onzen tijd?

Wijlen De Talma, die met scherpzinnigheid de eerste noemde opvatting heeft voorgestaan, behoort in zijn brochure: De vrijheid van den arbeidersstand, dat deze apostolische woorden tot de slaven en niet tot de vrije arbeiders van onzen tijd gericht zijn. In deze vermaningen troost de apostel hen door hen er op te wijzen, dat zij, hoewel slaven, toch vrijgemaakt zijn in Christus. Om Zijnerwil moeten zij hun heeren gehoorzaam zijn, en den toestand van slavernij, als hun van den Heere beschikt, aanvaarden. Hun arbeid hebben zij als een goddelijke roeping te verrichten, en onder het juk, dat zij torschen, met gewilligheid te dienen. De apostel aanvaardt dus den bestaanden rechtstoestand, d.i. de slavernij. Hij stoot dien niet om. Hij predikt geen revolutie. Hij beweegt de slaven niet tot opstand, maar hij vermaant hen, die christenen zijn, ernstig met lijdzaamheid in dien harden weg te wandelen, en getrouw te zijn in de vervulling van hun christelijke roeping.

Wat vloet hieruit nu voor ons voort?

Volgens Talma dit, dat, bij de toepassing van deze Schriftwoorden op deze tijden, de bestaande rechtstoestand, d.i. de vrijheid van den arbeidersstand, niet omver gestooten, maar aanvaard

worde. De verhouding van den arbeider tot den werkgever is rechte niet een van persoonlijke dienstbaarheid, maar een verhouding van wederzijdsche overeenkomst. De getrouwe arbeider gehoorzaamt niet den heer, maar hij komt vrijwillig de op zich genomen verplichting na; immers de ondergeschiktheid is het noodwendig gevolg van het feit, dat hij met anderen samenwerkt in dienst van den eenen patroon. Echter, en dat moet terstond hieraan toegevoegd, die vrijheid beteekent praktisch vaak niet veel, omdat de vrije arbeider telkens door de verhoudingen, waarin hij leeft, verhindert wordt in de redelijke en billijke uitoefening van zijn recht. Dat nu is een toestand van verdrukking, en hierin nu is het woord van den apostel ook voor den arbeider van heden tot troost. Ook hij heeft dezen toestand als van den Heere beschikt te aanvaarden. Ook hij heeft zijn levenstaak, al is zij moeilijk, te verstaan als een goddelijke roeping. Ook hij heeft zich in alles christen te betoonen, mits hij daarbij niet vergeet, dat het christenzijn hem niet alleen tot lijdzaamheid maar ook tot activiteit moet uitdrijven.

Activiteit in den strijd voor sociaal recht.

Activiteit in het streven naar de beste arbeidsvoorwaarden.

Activiteit in het werken om een menschwaardig bestaan.

Activiteit in het jagen naar zulk een levenspositie, waarin de vervulling van de christenroeping mogelijk is.

En nu het tweede standpunt.

Tegen de meening van Talma zijn meerderen met kracht opgekomen, o.a. Dr B. Wielenga. Hij heeft in zijn geschrift: De vrije arbeider gehoorzaam, het gevoelen van Talma aan scherpe kritiek onderworpen, en voornamelijk in het licht gesteld, wat wij onder de begrippen gezag en gehoorzaamheid met betrekking tot den arbeider te verstaan hebben. Wat is n.l. gezag? Gezag is in zichzelf absoluut en volstrekt. In wezenlijken zin wordt het daarom alleen bij God gevonden. Gezag toch spruit voort uit de positie van afhankelijkheid, en omdat de mensch volstrekt afhankelijk is van God, is Gods gezag over hem ook volstrekt. Gezag heeft ten doel het welzijn van hem, over wien het gezag zich uitstrekt. Omdat God alleen waarlijk en volkomen het heil van het scheepsel bedoelen kan, is Zijn gezag ook alleen echt en waarachtig. Doch gezag heeft ook ten doel de eer van hem, die dat gezag draagt. Omdat God absoluut Zijn eigen eer beoogt, is Zijn gezag ook volkomen. De mensch heeft dan ook alle gezag van God ontvangen, en Zijn gezag is van den Almachtige afhankelijk.

Nu is er drieërlei gezag.

In de eerste plaats, dat der noodzakelijkheid of van den dwang.

Ten tweede, dat der zedelijkheid, voortspruitende uit meerdere gaven, rijkere kennis en vastere wil, en in de derde plaats, dat der vrije keuze. Dit laatste gezag nu komt voor op sociaal terrein. Het ontstaat, doordat de arbeider zich vrijwillig stelt in den dienst van den patroon en het gezag van den laatste geldt alleen binnen den arbeidskring. Maar in dien kring is de arbeider geen slaaf. Wel wanneer hij in zijn arbeid geen menschwaardig bestaan vindt, maar overigens blijft hij de vrije arbeider. Echter in die hoedanigheid en als vrije arbeider gehoorzaamt hij. Want het gezag is niet, zooals Talma beweert, alleen ten behoeve van den patroon; het is er ten behoeve van de onderneming, waarvan beiden, patroon en arbeider, deel uitmaken, en van wier bloei beide welvaart afhankelijk is. Indien de patroon deze roeping tegenover het arbeidende volk niet verstaat, en indien de arbeiders hun roeping, om door het gehoorzamen aan het gezag de welvaart der onderneming te bevorderen, vergeten, dan is het hoog tijd, deze dingen beiden op het hart te binden. Op dit standpunt is het arbeidscontract de noodzakelijke grensregeling van het gezag en waarborg tegen willekeur.

Maar er is meer.

Volgens Talma is gehoorzamen zijn wil te huldigen voor het gezag van den ander, en daarom komt den patroon geen gezag toe; hij is slechts leider, en daarom kan er bij de arbeiders van gehoorzamen in den strieten zin van het woord geen sprake zijn. Maar, zoo vraagt Wielenga, wat is leiding? Sluit leiding gezag buiten? Leiden is toch een voorgaan op den weg, waarop zij, die zich aan die leiding toevertrouwen, volgen moeten. Hun inzicht en hun wil moeten zij tot op zekere hoogte onderwerpen aan die leiding. Waarom zou men dan het woord gezag wegnemen? In den brief van Jakobus worden gehoorzaamheid en leiding in één adem genoemd (Jak. 3:3 e.v.), en waarom dan deze onderscheiding? Bovendien is het voor den arbeider niet vernederend gehoorzaam te zijn in de steer van zijn arbeid. In de praktijk moet het hier op neerkomen, dat de patroon zegt, hoe het gebeuren moet, en de arbeider doet, wat de eerste zegt. Dat is goede gehoorzaamheid. De vrije arbeider zij vrijwillig onderdanig ook aan het van God verordineerde sociale gezag.

K. D.

WIJSBEGEERTE.

In de school der wijsbegeerte.

De taak der wijsbegeerte.

Tegenover de wijsbegeerte, die buiten het positieve christendom opbloeit en tegenover het christendom stelling kiest, is dus eerste plicht: afweer!

Dit verweer strekt zich ook uit tegenover de cultuur, insoverre deze den invloed dezer wijsbegeerte heeft ondergaan.

Maar wij hebben bij ons geschiedkundig overzicht gedurig geconstateerd, dat er in de ongeloofige wijsbegeerte waarheids-elementen zijn, als gaven van Gods algemeene genade. Het is ook plicht deze goudkorrels uit het rivierzandspoelsel op te vissen en ze, naar hun zelfstandige waarde, te schatten.

Zoodra wij dit doen, worden wij onze eigen taak, ten opzichte van de wijsbegeerte als christelijke wetenschap, indachtig.

Wat is christelijke wetenschap?

Is het de wetenschap, die de geloovige uit den Bijbel puurt?

Zeker ook, maar we zeggen beter: Zij is de wetenschap, die God den mensch, als christen, tot taak stelt, en de bronnen van de wetenschap, de gegevens voor de wetenschap, liggen alom in Gods schepping, ook in de menschelijke ziel, verspreid.

De wetenschap op zichzelf is ordinantie Gods. En, gelijk elk creatuur van God zijn eigen aard en wetten ontving, zoo heeft de Schepper ook aan elke wetenschap haar eigen interne orde, structuur en taak, gegeven.

Onze taak tegenover de wijsbegeerte wordt dus bepaald door de taak van de wijsbegeerte zelve.

Het is ons, bij den rondgang door het veld van de geschiedenis der wijsbegeerte gebleken, dat de wijsgeerige denkers over deze taak verschillend hebben geoordeeld. We kunnen zeggen, dat het begrip wijsbegeerte ook een historie van vorming en wisseling heeft doorgemaakt.

In Griekenland heeft de wijsbegeerte een tijdlang alle andere vakken van kennis onder haar vleugelen genomen. De wijsbegeerte van Socrates en Plato was, tegelijk, wetenschap, wereldbeschouwing en godsdienst.

Allengs echter zijn uit deze alomvattende wijsbegeerte enkele speciale vakken als wezenlijke kerngroep losgeholsterd, namelijk de logica, het vak van de denkweisen; de metafysica, het vak van de begrippen en beginselen, waardoor mensch zijn kennis tot wetenschap opbouwt; de ethiek, het vak, dat zich bemoeit met levensleer.

Langen tijd is deze begrenzing in de traditie gehandhaafd.

De christendenkers der Middeleeuwen lieten de wijsbegeerte niet toe in de wetenschap een andere rol te vervullen, dan die van voorbereiding en denkoefening.

Maar allengs wikkelden zij zich weer vrij uit deze stiefmoederlijke omarming en koos weer haar eigen ontwikkelingspad. Van propaedeutisch vak werd ze zelfstandige wetenschap en ontplooidde zich, naar haar aard, bij de groote, universele, denkers, Spinoza, Kant en Hegel, als wereldbeschouwing, die souverain alle speciale wetenschap omsluit.

Toch zijn ook in dezen ontwikkelingsgang enkele kernvakken naar voren getreden, die men als de eigenlijke filosofische vakken beschouwt, namelijk de kenleer, de metafysica en de zielkunde.

Onder deze drie is de kenleer het troetelkind der wijsbegeerte geworden.

Richt gaat te ver, wanneer hij de wijsbegeerte met de kenleer vereenzelvigt. Bij Schopenhauer bijvoorbeeld verricht de kenleer een ondergeschikte taak. Maar wel is het waar, dat, sinds Kant, de leer van de mogelijkheid, de wet en de waarde, der kennis in het middelpunt der belangstelling is blijven staan, en er is geen reden, waarom wij haar die plaats niet zouden gunnen.

Wij willen dan ook met de kenleer beginnen, wanneer wij thans een poging wagen de taak der wijsbegeerte, zooals wij haar zien, te omschrijven.

Wat is het karakter van de wijsheid, die de wijsgeer begeert?

Laat ons het boven-gebruikte beeld even vasthouden, om een onmiddellijk inzicht te krijgen. De goudzoeker schept uit de rivier het goudzand, en bekijkt dit met de kritische vraag: waar zit het echte, dat ik hebben moet? Maar zijn oog is onvoldoende tot keuring. Er moet een schifting, een loutering, plaats grijpen, zoo, dat het goud van den waardeloozen rompslomp wordt afgescheiden. Daartoe gebruikt hij een werktuig, een soort zeef, of een ander vernuftig instrument. Al wat geen goud is, werpt hij onverbiddeijk weg, al zou hij het leeg niets overhouden.

En als de zoeker het goud gereinigd heeft, wat dan?

Dan worden de korrels verzameld, en aan den goudsmid geleverd, die ze samensmelt en verwerkt tot een artistiek voorwerp, dat in zijn verschijning het beeld van den kunstenaar toont.

Dat is wijsbegeerte!

Filosofen, van k architecten. De eers kige intuï den, waar veld van.

Maar d tisch (e

Om krit eerst zui kind langz ledematen ook alleen sens. Hij i het woord het juiste missen m overeenste

Men n

is het ool kunst, een tenschap, het logisc pijnlijk d

„de wer samenlevi

Dat de n in de ged kunnen ki ten herro

feit, dat van ander gript, te inhoud be gen in v

L. Dug schijnsel

woord: p wijs gely zonder te

Maar, denken s wijs gee een zoog

hij de w hij een r volgrekki

ijne ma twijfeljke

de waarl Wijsbeg

roek van Laat or

Onder, - zintul

og. Wat die een

dan de r haar een

wat er g werkelijk

De nat gesteld n en is, na

pige, res jes van l

den invle getelegral

groote be deeljes i

mensch i dus eige

hersen en, dat de l

strument voor h

Hier z begerete: Het l

eerste, e begerete, het gevo

Of is in actie

En ho is het al een pur

zintuigen varing: i denken

kennis, aauschoe

Ziehio leer het waarheid hoe de vagen l

stond, d

lou, voc

het kriti

schryden

Maar

lange n

De m

leen teg

indruk r

wereld,

vloed o